

Justitiekanslern och beslutet 840 000 kronor - en sammanfattning

I augusti 2021 beviljade justitiekanslern (JK) ersättning från staten med 840 000 kronor till en för bland annat två grova våldtäkter dömd man. Bakgrunden är att brottslingen beviljats resning av Högsta domstolen och domstolen bedömde att mannen vid tidpunkten för brotten sannolikt var under 18 år. På grund härav kortades fängelsestraffet ned i sådan mån att mannen hade varit frihetsberövad cirka 14 månader för länge. Ersättningen motsvarar 60 000 kronor skattefritt per (eventuellt) felaktigt frihetsberövad månad.

JK:s beslut har föranlett den kanske största protesten mot ett myndighetsbeslut i Sveriges historia. 230 000 personer har skrivit under en [namninsamling](#) mot beslutet. Ärendet har skildrats i ett avsnitt av Uppdrag granskning [Våldtäktsmannen och skadeståndet](#) och JK har försökt försvara sitt beslut i SR:s [Lördagsintervju](#). Erik Nises, ordf. i Borlänge arbetarekommun, har i Socialdemokraternas [partitidning](#) krävt att regeringen omplacerar JK.

JK har [uttalat](#) att hon har förståelse för att beslutet kan uppfattas som stötande men framfört att hon varit bunden av lag och praxis och att det därför inte funnits utrymme för att besluta på annat sätt.

Experten på skadeståndsrätt, professor Marcus Radetzki, har utrett¹ om det varit möjligt för JK att, inom ramen för gällande rätt, bevilja mannen ett lägre belopp än 840 000 kronor eller att helt avböja ersättning. Professor Marcus Radetzki sammanfattar sin [utredning](#) i en artikel i [Fokus](#):

Sammanfattningsvis kan konstateras att JK, inom ramen för gällande rätt, haft alla möjligheter att:

- *beräkna normalersättningen till 380 000 kronor samt att*
- *inte bevilja någon förhöjd ersättning.*

Någon möjlighet att ytterligare reducera ersättningen genom jämkning förelåg däremot inte. Men den totala ersättningen hade alltså kunnat begränsas till 380 000 kronor.

Vilka skäl som återfinns bakom JK:s båda här ifrågasatta ställningstaganden kan inte sägas med säkerhet. Det förefaller dock vara så att JK har valt att följa en praxis, som av JK själv utformats med sikte på situationer där den skadelidande blivit frikänd, trots att mannen i det aktuella ärendet dömts för mycket allvarliga brott. Att ett sådant stelbent upprätthållande av JK:s egen praxis inte kan godtas, utan att omständigheterna i varje enskilt fall måste ges ett betydligt större inflytande, har sedan länge lagts fast i både lagförarbeten och rättspraxis.

Ämbetsmän som, i likhet med JK, i stället för att ta ansvar för sina beslut, hävdar att beslutet eller besluten beror på lag eller annan författning skadar statens förmåga att upprätthålla och utveckla en verksamhet som gagnar samhället. Försvaret "jag lydde bara lagen" missleder media, politiker och samhället till att starta lagändringsprocesser som riskerar att vara förgäves samtidigt som det hindrar att det verkliga problemet uppmärksammas och åtgärdas. JK:s och [justitieministerns](#) agerande i ärendet är ett exempel på detta samhällsskadliga agerande.

Förtroendet för rättsväsendet och staten i stort tar naturligtvis skada av att fel begås och identifieras men inte leder till någon åtgärd. Ytterligare en orsak till att det är viktigt att konstatera att JK:s vägval inte behövde göras och därför inte heller skulle ha gjorts är att undvika att vägvalen blir prejudicerande.

Av omsorg om förtroendet för rättsväsendet och statsmakten borde nu endera av följande ske:

1. JK tillstår att kritiken av det aktuella beslutet i de två avseenden som professor Radetzki redovisar är berättigad, ber om ursäkt för det felaktiga beslutet och försöker ta reda på varför det blev fel och vidtar de åtgärder som går för att undvika att felet upprepas.
2. regeringen tillsätter en egen oberoende granskning av JK:s agerande eller, utan ytterligare utredning, beslutar att omplacera JK.
3. riksdagen ger regeringen tillkänna att regeringen ska agera enligt 2.

Regeringens aviserade [översyn](#) av jämningsregeln kan eventuellt vara motiverad – men först måste JK:s felaktiga beslut konstateras. Endera av de tre ovan nämnda funktionerna i staten: JK, regeringen eller riksdagen behöver AGERA.